

Forslag

til

Lov om beskyttelse af historiske skibsvrag m. v.

Fremsat den 8. februar 1963 af *ministeren for kulturelle anliggender*.

§ 1. Genstande, herunder vrag, der findes på havbunden i danske farvande, og som må antages at være gået tabt for mere end 150 år siden, tilhører staten, medmindre nogen godtgør sin ret som ejer.

§ 2. Rigsantikvaren træffer bestemmelse om sådanne foranstaltninger, som han finder nødvendige til sikring eller optagning af de staten i henhold til § 1 tilhørende genstande. Disse må ikke uden rigsantikvarens tilladelse optages eller beskadiges, ej heller ved ændring af bundforholdene på eller omkring stedet, hvor genstandene findes.

§ 3. Tilfældigt optagne genstande, der i henhold til § 1 tilhører staten, skal afgives til rigsantikvaren. Den, der har foretaget optagningen, har ikke krav på bjærgeløn, men rigsantikvaren kan udbetale ham en godtgørelse.

§ 4. Uanset bestemmelsen i § 1 finder følgende af strandingslovgivningens regler om optagning af vrag eller andre genstande fra havbunden anvendelse:

- 1) bestemmelserne om, hvem der er berettiget til at foretage optagningen, herunder bestemmelserne om forudgående indhentning af tilladelse,
- 2) bestemmelserne om anmeldelse vedrørende optagne genstande,
- 3) bestemmelserne om indkaldelse af ejeren til de optagne genstande.

§ 5. Overtrædelse af bestemmelsen i § 2, 2. pkt., samt tilsidesættelse af den i § 3 omhandlede pligt til at afgive de i denne bestemmelse nævnte genstande til rigsantikvaren straffes med bøder.

§ 6. Denne lov gælder ikke for Færøerne.

Bemærkninger til lovforslaget.

Baggrunden for fremsættelsen af nærværende lovforslag er behovet for at beskytte de mange historiske vrag, der henligger på havbunden i farvandene omkring vore kyster. Til disse vrag knytter sig betydelige historiske og arkæologiske interesser. Udgravningen af vikingskibene ved Skuldelev i Roskilde Fjord — og den i Sverige foretagne bjærgning af orlogsskibet Wasa i Stockholms havn — har understreget disse interessers aktualitet.

Allerede i 1955 rettede nationalmuseets direktør efter forhandling med andre interesserede museer en henvendelse til undervisningsministeriet med forslag om etablering af en beskyttelse af historiske skibsvrag i danske farvande. I de følgende år fortsattes overvejelserne såvel i museums-kredse som i undervisningsministeriet og, siden dettes oprettelse, i ministeriet for kulturelle anliggender.

I den forløbne tid er behovet for en sikring af de historiske vrag blevet yderligere aktuelt som

følge af den tiltagende interesse for amatørdykning samtidig med, at vrag- samt sten- og skallefiskeriet med sine forbedrede tekniske muligheder har øget truslen mod de historiske vrag.

De danske farvande yder ved deres relativt ringe dybde særdeles gode betingelser for en videnskabelig udnyttelse af de talrige historiske vrag. Arkæologiske undersøgelser af skibsvrag har da også været foretaget herhjemme i mere end 100 år, omend i stærkt begrænset omfang. De krav til specialuddannelse og fysik, som dykningen kræver, har i almindelighed hindret de interesserede videnskabsmænd i at tage aktiv del i arbejdet. Opfindelsen af svømmedykkerapparater (frømandsudstyr) har imidlertid ændret disse forhold fuldstændigt. Efter en kortvarig træning vil arkæologerne nu selv i mange tilfælde kunne påtage sig dykkeropgaver og udgrave skibsvrag på havets bund.

Denne udvikling af dykkerteknikken har på den anden side haft den uheldige følge, at sportsdykkere med frømandsudstyr i flere tilfælde i de seneste år har beskadiget vrag ved at fjerne spanter o. lign. derfra, og der er næppe tvivl om, at denne trusel mod vrage vil vokse i omfang med svømmedykningens stigende udbredelse.

Endnu alvorligere er dog de skader, der kan forvoldes af professionelle vragfiskere, hvis interesse begrænses til salgbare effekter (metaller o. lign.). Ved forudgående sprængninger i forbindelse med nedsenkning af grabber til optagning af disse metaller forvoldes der ofte betydelig skade på de historisk-arkæologisk værdifulde dele af vraget, der hyppigt er helt af træ og i sig selv ingen handelsværdi har.

Endelig må nævnes den skade, der vil kunne ske ved udøvelse af sten- og skallefiskeri, sandgravning m. m. Herved tænkes ikke alene på skadegørende handlinger rettet direkte mod de pågældende vraggenstande, men også på den skade, der kan forvoldes ved gravning eller optagning på eller omkring vragstedet, hvorved bundforholdene ændres således, at vraget skrider sammen eller på anden måde udsættes for hel eller delvis ødelæggelse.

Ved de beskrevne fremgangsmåder er meget store historiske værdier udsat for ødelæggelse, hvorfor der nu bør træffes effektive foranstaltninger til beskyttelse af de historiske vrag i farvandene omkring de danske kyster. Herved kan betydningsfulde fund fra fortiden bevares for den arkæologiske forskning og sikres for fremtiden.

Hensynet til de erhvervsmæssige interesser, der knytter sig til det professionelle vragfiskeri, vil med den i § 1 fastsatte tidsgrænse på 150 år næppe

blive nævneværdigt berørt af den foreslåede beskyttelse af de historiske vrag, idet så godt som ingen af disse vrag rummer andre værdier end de kulturhistoriske.

Det kan ikke antages, at der inden for den nugældende lovgivnings rammer er mulighed for at etablere en beskyttelse af de ovenfor omtalte historisk-arkæologiske interesser, der er knyttet til genstande på havbunden i danske farvande.

Medens bestemmelserne i Danske Lovs 5-9-3, forordningen af 22. marts 1737 samt plakat af 7. august 1752 må antages alene at vedrøre forhold på landjorden, finder reglerne i forordningen af 16. marts 1842 angående dykkervæsenet m. v., lov nr. 157 af 22. december 1876 om opfiskning af ankre, ankertouge og andet skibsredskab m. m. samt lov nr. 85 af 30. april 1909 om tillæg til strandingsloven af 10. april 1895 anvendelse på forskellige strandings spørgsmål af civilretlig og offentligretlig karakter, men der kan ikke på grundlag af disse bestemmelser etableres en sikring af de foran omtalte historisk-arkæologiske interesser.

En fuldstændig beskyttelse af de historiske vrag efter de i forslaget angivne retningslinjer vil ikke kunne tilvejebringes administrativt, og det er derfor nødvendigt at etablere beskyttelsen ad lovgivningsvejen. Formålet med en sådan lovgivning er væsensforskellig fra de formål, som varetages af strandingslovgivningen, og en særlig lovgivning kan gennemføres og administreres, uden at der foretages ændringer i strandingslovgivningen. Da man endelig må lægge vægt på, at beskyttelsen og sikringen administreres i nær tilknytning til beslægtede interesseområder, herunder især administrationen af danefæbestemmelserne, der angår fund på landjorden, har man fundet det rigtigt at foreslå en særlig lov til at sikre de historiske skibsvrag på havbunden.

Til § 1.

Bestemmelsen fastslår som princip, at genstande, herunder vrag, der findes på havbunden i danske farvande, under visse nærmere angivne betingelser tilhører den danske stat.

Som allerede omtalt er det i særlig grad bestemmelsens formål at sikre de historisk-arkæologiske interesser, der knytter sig til vrag, vragstykker, ladningsgenstande, tilbehold til skibe m. v., men for ikke at afskære muligheden for en sikring og bevaring af historisk-arkæologiske fund af anden lignende art, foreslås lovbestemmelsens anvendelsesområde udvidet, således at også andre genstande inden for samme interesseområde vil kunne omfattes af den foreslåede bestemmelse.

En rimelig afgrænsning tilsigtes opnået ved, at den foreslåede bestemmelse alene omfatter genstande, som er gået tabt for mere end 150 år siden, idet de pågældende genstande normalt først efter et sådant åremål vil have historisk-arkæologisk værdi.

I overensstemmelse med dansk rets almindelige principper giver den foreslåede bestemmelse mulighed for, at en ejer kan godtgøre sin ret med den virkning, at den må respekteres af den danske stat. Denne bestemmelse vil dog formentlig på grund af den 150-årige tidsgrænse være uden praktisk betydning.

I henseende til spørgsmålet om lovens territoriale gyldighedsområde har man ment at måtte foreslå bestemmelsens område udstrakt til at omfatte danske farvande. Lovens formål må befrygtes at blive svækket, såfremt den ikke får virkning ud over de indre territoriale farvande og søterritoriet, idet adskillige fra et historisk-arkæologisk synspunkt værdifulde vrag vides at ligge nær kystlinien, men uden for søterritoriet. Loven vil herved i al fald for danske statsborgere have virkning også uden for søterritoriet.

Til § 2.

Rigsantikvarens embedsområde omfatter tilsynet med de i riget værende fortidsminder og fredede mindesmærker, ligesom embedets indehaver bl. a. er konsulent for ministeriet i alle herhenhørende museumsspørgsmål.

Det er derfor naturligt, at rigsantikvarembudet får tillagt myndighed til på statens vegne at føre tilsyn også med historiske vrag, og at han bemyndiges til på statens vegne at træffe bestemmelse om sådanne foranstaltninger, som han finder nødvendige til sikring og optagning af genstandene.

I en række tilfælde vil rigsantikvaren være bekendt med de fund, der gøres, idet de fleste fund vil blive gjort af de til nationalmuseet eller andre historiske museer knyttede videnskabsmænd, som bl. a. har til opgave at finde og behandle sådanne genstande.

I tilfælde, hvor fund på havbunden gøres af andre, vil amtmænd eller politimestre blive bekendt med sådanne fund i medfør af anmeldelsesreglerne i strandingslovgivningen, og der vil ved interne forskrifter i samarbejde med vedkommende ressortministerier kunne meddeles amtmænd og politimestre pålæg om at give rigsantikvaren indberetning om de pågældende fund.

De bestemmelser, som rigsantikvaren træffer til sikring eller optagning af de omhandlede genstande, kan variere under hensyn til, hvad beskyttelsen og bevaringen i hvert enkelt tilfælde tilsiger.

Til § 3.

I forbindelse med erhvervsfiskeri el. lign. vil det kunne forekomme, at genstande af den omhandlede karakter bliver optaget, uden at optageren har haft mulighed for at forudse sådanne genstandes tilstedeværelse.

I bestemmelsen foreslås, at der i disse tilfælde er en pligt til at aflevere de optagne genstande til rigsantikvaren, der vil kunne udbetale en godtgørelse til optageren. En sådan godtgørelse vil kunne afholdes af rigsantikvarembudet's dispositionskonto eller ved en særlig i dette øjemed tilvejebragt bevilling. Godtgørelsen, der træder i stedet for bjærgeløn, bør i almindelighed ikke kunne overstige de med optagningen forbundne eller af denne forvoldte udgifter.

Til § 4.

Da nærværende lovforslag alene tilsigter en sikring af de historisk-arkæologiske interesser, som knytter sig til vrag og andre genstande på havbunden i danske farvande, vil de gældende regler i strandingslovgivningen, som varetager forskellige offentligtretlige og civilretlige interesser i forbindelse med strandinger, og som i princippet vedrører aktuelle strandingsforhold, kunne opretholdes uændret.

Som følge af de to lovområders forskelligartede formål vil der i almindelighed kun i forbindelse med rigsantikvarens beslutning om optagelse af vrag m. v. i medfør af lovforslagets § 2 eller ved tilfældig optagning af genstande, jfr. § 3, opstå spørgsmål om en samtidig anvendelse af reglerne i nærværende lovforslag og reglerne i strandingslovgivningen.

Med hensyn til fremgangsmåden i disse tilfælde har man fundet det rigtigt, at tillige reglerne i strandingslovgivningen følges således som angivet i forslaget's § 4.

Vedrørende de enkelte punkter bemærkes:

Ad § 4, pkt. 1):

Om *berettigelse* til at foretage optagning: Vedrørende de i visse dele af landet oprettede særlige bjærgelav, der har eneret på at besørge bjærgning af skib og dertil hørende ladning ved bistand ydet fra land, henvises til lov nr. 103 af 10. april 1895, § 4.

Om forudgående *tilladelse* til at foretage optagning: Vedrørende bjærgning af vrag, der er til fare eller væsentlig ulempe for skibsfart eller fiskeri, henvises til § 6, jfr. § 9 i lov nr. 85 af 30. april 1909 om tillæg til lov nr. 103 af 10. april 1895.

Ad § 4, pkt. 2):

Vedrørende anmeldelser til den stedlige amtmand *forinden* optagningen:

Om optagning af skibe m. m. fra havbunden henvises til forordning af 16. marts 1842 om dykker-væsenet.

Om bjærgning af samlinger af ladningsgenstande fjernet fra det skib, hvortil de har hørt, henvises til § 10 i lov nr. 85 af 30. april 1909, jfr. ovennævnte dykkerforordnings § 2.

Vedrørende anmeldelser til den stedlige politimester *efter* optagningen:

Om løse på havbunden liggende vragstykker m. m., der frit kan optages af enhver, der enten har dansk indfødsret eller har haft ophold her i landet i 2 år, henvises til §§ 2 og 3 i lov nr. 85 af 30. april 1909 om tillæg til lov nr. 103 af 10. april 1895.

Om optagning af ankere, ankertøve og andet skibsredskab m. v., der frit kan optages af enhver med dansk indfødsret, henvises til lov nr. 85 af 30. april 1909 om tillæg til lov nr. 103 af 10. april 1895, jfr. lov nr. 157 af 22. december 1876.

Ad § 4, pkt. 3):

Om offentlig indkaldelse af en eventuel ejer af optagne vragstykker og enkeltvis tabte stykker gods henvises til lov nr. 85 af 30. april 1909, §§ 2 og 3.

Om offentlig indkaldelse af en eventuel ejer af opfiskede eller optagne ankere, ankertøve eller andet skibsredskab henvises til lov nr. 157 af 22. december 1876, § 3.

Eventuelle foranstaltninger i forbindelse med optagelsen, der kan virke hindrende for sejladser, foudsættes truffet efter samråd med forsvarsministeriet, jfr. bekendtgørelse nr. 230 af 3. juni 1960 af lov om lods væsenet § 46, og med handelsministeriet, jfr. lov nr. 118 af 28. marts 1951 om forholdsregler til skibsfartens betryggelse § 5, sidste stk.

Til § 5.

Bestemmelsen hjemler bødestraf for overtrædelse af reglerne i § 2, 2. pkt., herunder bestemmelsen om optagelse fra havbunden af genstande af den i § 1 omhandlede art eller beskadigelse heraf uden tilladelse fra rigsantikvaren samt beskadigelse ved ændring af bundforholdene på eller omkring stedet, hvor genstandene findes. Bestemmelsen hjemler endvidere bødestraf i tilfælde, hvor nogen, som gør gældende at være ejer af sådanne genstande, men uden at have godtgjort sin ret, foretager optagelser eller beskadigelser i strid med bestemmelserne.

Man finder ikke, at der er anledning til at fastslå en bøderamme i bestemmelsen, men man må lægge vægt på, at overtrædelse af loven medfører en sådan straf, at overtrædelse ikke økonomisk kan betale sig.

Til § 6.

Loven gælder ikke for Færøerne, da forhold af den i lovforslaget omhandlede art må antages at henhøre under området for færøske særanligger, jfr. litra A nr. 11 og 14 i lov nr. 137 af 23. marts 1948 om Færøernes hjemmestyre.